

Sygn. akt I ACa 375/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 listopada 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Lewandowska (spr.)
Sędziowie:	SA Zbigniew Merchel SO del. Krzysztof Gajewski
Protokolant:	stażysta Krzysztof Domitrz

po rozpoznaniu w dniu 16 listopada 2016 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa Banku Spółdzielczego w S.

przeciwko H. P. i F. P.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Elblągu

z dnia 21 stycznia 2016 r. sygn. akt I C 542/15

oddala apelację.

SSA Zbigniew Merchel SSA Barbara Lewandowska SSO del. Krzysztof Gajewski

I ACa 375/16

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 stycznia 2016 r. Sąd Okręgowy w Elblągu zasądził od pozwanych H. P. i F. P. solidarnie na rzecz powoda Banku Spółdzielczego w S. kwotę 600.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lutego 2015 r., z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanych do nieruchomości położonej w E. przy ul. (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...) i zasądził od pozwanych na rzecz powoda kwotę 30.000 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Rozstrzygnięcie zapadło w następującym stanie faktycznym ustalonym przez Sąd pierwszej instancji:

Umową z dnia 5 lipca 2013 r. powodowy Bank udzielił kredytu odnawialnego w rachunku bieżącym do kwoty 1.035.000 zł (...) spółce z o.o. w E.. Zabezpieczeniem spłaty tego kredytu była hipoteka do kwoty 1.500.000 zł, ustanowiona na nieruchomości stanowiącej własność pozwanych, położonej w E. przy ul. (...), dla której

prowadzona jest księga wieczysta nr (...). Postanowieniem z dnia 19 sierpnia 2014 r. Sąd Rejonowy w Elblągu ogłosił upadłość likwidacyjną kredytobiorcy - spółki (...). Powód zgłosił swoją wierzytelność do masy upadłości, w tym należność główną w kwocie 990.000 zł wynikającą z wyżej wymienionej umowy kredytowej. Postanowieniem sędziego komisarza z dnia 13 października 2015 r. zatwierdzono listę wierzytelności zgłoszonych w postępowaniu upadłościowym, zaś postanowieniem z dnia 9 grudnia 2015 r. postępowanie to zostało umorzone (nieprawomocnie – do chwili wyrokowania przez Sąd pierwszej instancji).

Pismem z dnia 29 stycznia 2015 r. powód wezwał pozwanych do zapłaty kwoty 600.000 zł z tytułu spłaty zadłużenia kredytobiorcy, wynikającego z umowy z dnia 5 lipca 2013 r. Kwota ta odpowiada wartości nieruchomości pozwanych obciążonej hipoteką w celu zabezpieczenia wierzytelności powoda wobec dłużnika kredytowego.

W powyższym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził zasadność powództwa, wskazując na przepis art.65 § 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (dalej: u.k.w.h.) jako jego podstawę prawną. Sąd orzekający zważył, że w świetle poglądów judykatury oraz art.73 i 78 u.k.w.h. wierzycielowi przysługuje prawo do wytoczenia powództwa przeciwko dłużnikowi hipotecznemu, który nie jest jego dłużnikiem osobistym. Sąd meriti wskazał, że analogiczny jak w sprawie niniejszej stan faktyczny był podstawą wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2014 r. (III CSK 178/13) w sprawie, w której wierzyciel dochodził od dłużnika hipotecznego zaspokojenia roszczenia, jakie posiadał także wobec dłużnika osobistego, przeciwko któremu toczyło się postępowanie upadłościowe obejmujące likwidację majątku. W sprawie tej Sąd Najwyższy dopuścił uprawnienie wierzyciela do żądania spełnienia świadczenia przez dłużnika hipotecznego.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji nie ma przeszkód do domagania się przez powoda zaspokojenia jego roszczenia przez pozwanych jako dłużników rzeczowych (hipotecznych) w granicach wartości nieruchomości, na której udzielono powodowi zabezpieczenia w postaci hipoteki. Kwota wskazana w pozwie odpowiada wartości tej nieruchomości według przeprowadzonej wyceny i nie przekracza wysokości hipoteki, a działanie powoda nie stanowi nadużycia prawa i nie narusza art.5 k.c. Sąd orzekający dodatkowo zważył, że z listy wierzytelności wynika, iż powód nie jest w stanie uzyskać pełnego zaspokojenia swoich wierzytelności, dlatego podjęte przez niego działania przeciwko dłużnikom rzeczowym nie mogą być ocenione jako nieuprawnione.

Z tych przyczyn Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo, stosując przy tym art.319 k.p.c. Odsetki ustawowe zasądzone zostały od dnia 27 lutego 2015 r. z uwagi na to, że powód wzywał pozwanych w trybie art.455 k.c. do spełnienia świadczenia w piśmie z dnia 29 stycznia 2015 r. O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na zasadzie art.98 § 1 i 2 k.p.c.

W apelacji od przedstawionego wyroku pozwani zarzucili:

- 1) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art.65 § 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece poprzez jego błędne zastosowanie i uznanie, iż powodowy Bank mógł dochodzić od pozwanych zapłaty kwoty mieszczącej się w granicach ustanowionej hipoteki, pomimo tego, że toczy się postępowanie upadłościowe z udziałem powoda i dłużnika głównego,
- 2) naruszenie przepisów postępowania, mających istotny wpływ na jego treść, tj. art.233 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd dowolnej oceny dowodów zebranych w sprawie i uznanie, iż zgłoszenie do listy wierzytelności zobowiązania nie stanowi przesłanki prowadzenia postępowania egzekucyjnego w celu zaspokojenia roszczenia powodowego Banku i pominięcie tego dowodu z akt sprawy upadłościowej w sprawie,
- 3) naruszenie przepisów postępowania, mających istotny wpływ na jego treść, tj. naruszenie art.233 k.p.c. poprzez nadużycie zasady swobodnej oceny dowodów poprzez dowolne dokonanie oceny zebranego materiału odwodowego bez jego wszechstronnego rozważenia, a w szczególności pominięcie upływu czasu od ostatniej wyceny nieruchomości, stanowiącej zabezpieczenie udzielanego kredytu, której to nieruchomości właścicielami są pozwani,
- 4) naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art.232 k.p.c. w zw. z art.6 k.c. poprzez przyjęcie, iż powodowy Bank w przedmiotowej sprawie udowodnił zasadność dochodzonego roszczenia.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwani wnosili o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania, przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego jako części kosztów postępowania, ewentualnie – o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uchylenie nakazu zapłaty i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanych kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest niezasadna. Sąd pierwszej instancji poczynił w niniejszej sprawie prawidłowe ustalenia faktyczne, które Sąd Apelacyjny w całości podzielił, uznając je za podstawę faktyczną także dla własnego rozstrzygnięcia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie zachodzi w sprawie zarzucane przez zpowanych naruszenie prawa materialnego w postaci art.65 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz.U. z 2013 r., poz.707 ze zm. – dalej: u.k.w.h.). Powyższy przepis określa istotę hipoteki jako ograniczonego prawa rzeczowego, skutecznego przeciwko każdemu właścicielowi nieruchomości obciążonej tym prawem, z której wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości. Jest bezsporne, że pozwani udzielili tego rodzaju zabezpieczenia na przedmiotowej nieruchomości, stanowiącej ich własność na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej, co do spłaty należności powoda z tytułu kredytu obrotowego do wysokości wykorzystanej przez kredytobiorcę. Niesporna w sprawie jest wysokość tej wierzytelności.

Wbrew odmiennemu stanowisku skarżących, skorzystaniu przez powodowy Bank z uprawnień wynikających z art.65 ust.1 u.k.w.h. nie stoi na przeszkodzie fakt, że w dniu 19 sierpnia 2014 r. ogłoszona została upadłość likwidacyjna dłużnika osobistego, a wierzytelność powoda, zgłoszona do masy upadłości, ujęta jest na liście wierzytelności zatwierdzonej przez sędziego komisarza. Z istoty hipoteki wynika, że w razie nieuzyskania zaspokojenia od dłużnika osobistego wierzyciel może domagać się zaspokojenia od dłużnika rzeczowego, na którego nieruchomości posiada zabezpieczenie swojej wierzytelności hipoteką. Wybór w tym zakresie należy do wierzyciela, wobec którego pomiędzy dłużnikiem osobistym i rzeczowym zachodzi odpowiedzialność o charakterze in solidum (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2014 e., III CSK 178/13 – LEX nr 1489250).

Oznacza to, że wierzyciel w dochodzeniu zaspokojenia swojej wierzytelności nie jest ograniczony wyłącznie do dłużnika osobistego, ale może próbować takiego zaspokojenia również w stosunku do dłużnika rzeczowego, gdy dłużnik osobisty nie spełnia świadczenia. Istotne w takiej sytuacji jest jedynie to, że wierzyciel nie może uzyskać zaspokojenia od obu dłużników co do całości długu, a od dłużnika rzeczowego w takim tylko zakresie, w jakim wierzyciel nie zaspokoi się z majątku dłużnika osobistego. Ciężar dowodu co do faktu uzyskania zapłaty długu w całości lub w części, a także w jakiej części, jako argument podnoszony w ramach obrony przed zapłatą przez dłużników rzeczowych, na zasadzie art.6 k.c. spoczywa na dłużnikach rzeczowych. Oni bowiem mają interes prawny w tym, aby uniemożliwić dochodzenie przez wierzyciela roszczeń wobec nich jako dłużników osobistych, przy czym w myśl art.73 u.k.w.h. mogą oni podnosić wobec wierzyciela wszelkie zarzuty, zarówno te, które przysługują im osobiście przeciwko wierzycielowi hipotecznemu, jak i te, które przysługują dłużnikowi – czyli upadłemu, a nawet te, których dłużnik zrzekł się po ustanowieniu hipoteki.

Poza sporem pozostaje okoliczność, że powód jako wierzyciel zgłosił swoją wierzytelność z tytułu niespłaconego kredytu obrotowego w rachunku bieżącym do masy upadłości dłużnika osobistego jako jedną z kilku wierzytelności przysługujących mu wobec upadłego (...) sp. z o.o. (v.zgłoszenie – K.14-15). Nie jest również sporne to, że zgłoszona przez powoda wierzytelność została skutecznie ujęta na liście wierzytelności upadłego dłużnika osobistego. Pozwani w postępowaniu niniejszym w żadnym jednak zakresie nie wykazali, by wierzyciel uzyskał jej zaspokojenie w jakiejkolwiek części. Jak wynika z informacji sądu upadłościowego, postanowieniem z dnia 9 grudnia 2015 r. postępowanie upadłościowe spółki (...) zostało umorzone, na co upadły złożył zażalenie – nierozpoznane do dnia wydania wyroku w przedmiotowej sprawie (v.pismo K.134). Okoliczność ta stanowi jednak dodatkowe potwierdzenie faktu braku zaspokojenia wierzyciela w ramach postępowania upadłościowego, co sugerowali pozwani.

Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżących przepisy prawa nie zakazują wierzycielowi kierowania roszczeń jednocześnie przeciwko kilku swoim dłużnikom, których przed uzyskaniem „nadmiernych” świadczeń przez wierzyciela chroni zasada, zgodnie z którą zaspokojenie wierzyciela do określonej wysokości przez jednego z dłużników zwalnia do tej wysokości pozostałych z obowiązku świadczenia. O możliwościach zaś rozliczeń pomiędzy dłużnikami z powyższego tytułu decyduje każdorazowo treść ich wzajemnego stosunku prawnego. Z uwagi przy tym na akcesoryjny charakter hipoteki jako zabezpieczenia określonej wierzytelności, należy też zważyć na wygaśnięcie ex lege hipoteki w razie wygaśnięcia wierzytelności (art.94 u.k.w.h.). Uzyskanie zatem przez powoda zaspokojenia od dłużnika osobistego, co skarżący uważają wciąż za możliwe, z uwagi na powyższy skutek ustawowy spowoduje wygaśnięcie ich zobowiązania jako dłużników rzeczowych i da podstawę do ochrony prawnej przed ewentualną realizacją niniejszego tytułu egzekucyjnego.

Kwestionując stanowisko Sądu pierwszej instancji pozwani, poza prostą negacją, nie przedstawili w tym zakresie żadnej argumentacji prawnej uzasadniającej ocenę odmienną. Również w postępowaniu apelacyjnym nie wykazali, by wierzyciel uzyskał zaspokojenie w jakiegokolwiek wysokości od dłużnika osobistego w postępowaniu upadłościowym i by w ogóle było ono kontynuowane.

Nie można też zgodzić się z zarzutami skarżących co do tego, że próbując korzystać z ustanowienia zabezpieczenia hipotecznego powód stawia się w pozycji wierzyciela szczególnie uprzywilejowanego, bowiem właśnie szczególne uprzywilejowanie wierzyciela hipotecznego wobec wierzycieli „niehipotecznych” tego samego dłużnika jest celem i istotą hipoteki jako prawa rzeczowego. Z tych względów zarzut naruszenia przez Sad pierwszej instancji prawa materialnego w postaci art.65 ust.1 u.k.w.h. uznać trzeba za pozbawiony podstaw.

Sąd Apelacyjny nie podzielił również zarzutów pozwanych co do naruszenia art.233 § 1 k.p.c. w odniesieniu do ustalenia wysokości roszczenia dochodzonego przez powoda. W sprawie niniejszej niesporne było to, że kwota 600.000 zł wskazana jako wartość przedmiotu sporu wyrażała wartość nieruchomości stanowiącej własność pozwanych i objętej spornym zabezpieczeniem rzeczowym, określoną według wyceny rzeczoznawcy zleconej przez powodowy Bank. W apelacji powodowie zakwestionowali aktualność tej wyceny, a tym samym wartość nieruchomości stanowiącej przedmiot zabezpieczenia hipotecznego. Należy jednak mieć na względzie, że pozwani udzielili powodowi zabezpieczenia hipotecznego wierzytelności kredytowej dłużnika osobistego – spółki (...) – do wysokości 1.500.000 zł (v.K.4v., K.12v.), przy czym w świetle niekwestionowanego przez skarżących zgłoszenia wierzytelności o masy upadłościowej kredytobiorcy sama tylko należność główna wynikająca z umowy o kredyt obrotowy, którego spłatę pozwani zabezpieczyli hipoteką na swojej nieruchomości, wynosiła 990.000 zł, do czego należało dodać odsetki od tej należności głównej za okres wskazany w zgłoszeniu wierzytelności – w dalszej kwocie 42.495,70 zł (v.zgłoszenie wierzytelności – K.14,14v.). Pozwani, jako dłużnicy rzeczowi, odpowiadają za powyższy dług wobec powoda jedynie do wartości przedmiotu zabezpieczenia hipotecznego. Powód w toku procesu powołał się na wycenę tego przedmiotu z dnia 6 czerwca 2012 r. (v.K.129). Zgodnie z wyceną powód pisemnie wzywał powodów do świadczenia w takiej wysokości pismem z dnia 29 stycznia 2015 r. (v.K.16-17), na które pozwani w żaden sposób nie zareagowali, nie podważając wartości nieruchomości objętej hipoteką. W świetle powyższego jest oczywiste, że pozwani zabezpieczyli hipoteką zapłatę długu (...) spółki (...), wynoszącego razem z należnymi odsetkami znacznie ponad 1.000.000 zł, natomiast powód przy uwzględnieniu wyceny nieruchomości objętej hipoteką ograniczył swoje żądanie z powyższego tytułu do tej wartości, na jaką wskazywała wspomniana wycena.

Należy mieć na uwadze, że pozwani w sprzeciwach od nakazu zapłaty wydanego w niniejszej sprawie podnieśli wprawdzie zagadnienie ujęte w pytaniu, dlaczego powodowy Bank, wobec udzielonego mu zabezpieczenia hipotecznego do łącznej kwoty 2.000.000 zł, domaga się od powodów tylko 600.000 zł (v.zarzuty na K.93 i 104), a Sąd pierwszej instancji zobowiązał w związku z tym powoda do ustosunkowania się do powyższego zarzutu i przedstawienia, w jaki sposób wyliczono kwotę wskazaną w pozwie (v.K.122). Jednakże, wobec udzielenia stosownych wyjaśnień przez powoda w odpowiedzi na sprzeciw (v.pismo procesowe powoda z dnia 30 grudnia 2015 r.- K.128-129), pozwani nie przedstawili żadnych wniosków dowodowych podważających prawidłowość wskazanej wyceny, której istnienia ani treści także nie negowali.

O ile pozwani, którzy do czasu niniejszego procesu nie kwestionowali powyższej wyceny, uznali, że wartość zabezpieczenia rzeczowego jest aktualnie niższa, mogli okoliczność tę jednoznacznie podnieść i udowodnić w toku postępowania przy pomocy zaoferowanych dowodów, co jednak nie nastąpiło. Wbrew zarzutowi apelacji dowód co do okoliczności, że wartość objętej hipoteką nieruchomości jest niższa niż ustalona przez powoda we wspomnianej wycenie, jako okoliczności, z której pozwani zamierzali wyprowadzić korzystne dla siebie skutki prawne, obciążał w warunkach niniejszej sprawy pozwanych, a brak ich inicjatywy dowodowej w tym zakresie czyni niezasadnym naruszenie przez Sąd Okręgowy przepisu art.6 k.c. O ile bowiem powód wykazał w procesie, że odpowiedzialność pozwanych jako dłużników rzeczowych znacząco przewyższa kwotę wskazaną w pozwie, to pozwani nie wykazali, że w rzeczywistości odpowiedzialność ta ma inny, mniejszy zakres. Nie naruszył zatem Sąd Okręgowy przepisu art.233 § 1 k.p.c. poprzez zarzucany w apelacji brak porównania wartości przedmiotu hipoteki wynikającej ze wspomnianej wyceny Banku z jej wartością w chwili orzekania, bowiem skarżący zarzutu w tym zakresie nie skonkretyzowali, tj. nie wskazali, jaką według nich wartość odbiegającą od wyceny powoda posiadała przedmiotowa nieruchomość ani nie zaoferowali na poparcie swojej tezy żadnych dowodów, nie kwestionując przy tym tego, że dochodzone przez powoda roszczenie w zakresie swej wysokości opiera się o powołaną przez niego wycenę rzeczoznawcy. W stanie niniejszej sprawy brak było zatem dowodów, pozwalających na dokonanie porównania, które według skarżących mogłoby przynieść dla nich korzystny skutek.

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do uwzględnienia apelacji, oddalając ją w oparciu o przepis art.385 k.p.c.

SSA Zbigniew Merchel SSA Barbara Lewandowska SSO (del.) Krzysztof Gajewski